

Shir Hashirim 1 – Blackened by the Sun

(1) רש"י שיר השירים פרק א

(א) /הקדמה -/ אחת דבר אלהים שנים זו שמעתי, מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וסוף דבר אין לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמע ואף על פי שדברו הנביאים דבריהם בדוגמא צריך ליישב הדוגמא על אופניה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר זה וראיתי לספר הזה כמה מדרשי אגדה יש סודרים כל הספר הזה במדרש אחד, ויש מפוזרים בכמה מדרשי אגדה מקראות לבדם ואינם מתיישבים על לשון המקרא וסדר המקראות, ואמרתי בלבי לתפוש משמעות המקרא ליישב ביאורם על סדרם והמדרשות מרבתינו אקבעם מדרש ומדרש איש איש במקומו: ואומר אני שראה שלמה ברוח הקדש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה חורבן אחר חורבן ולהתאונן בגלות זה על כבודם הראשון ולזכור חבה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים לאמר אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה ויזכרו את חסדיו ואת מעלם אשר מעלו ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים ויסד ספר הזה ברוח הקדש בלשון אשה צרורה אלמנות חיות משתוקקת על בעלה מתרפקת על דודה מזכרת אהבת נעורים אליו ומודה על פשעה אף דודה צר לו בצרתה ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעליה בהם נקשר עמה באהבה עזה להודיעם כי לא מלבו ענה ולא שילוחיה שילוחין כי עוד היא אשתו והוא אישה והוא עתיד לשוב אליה:

(2) שיר השירים פרק א

(ה) שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאֵה גִוִּי וְרוּשְׁלָם כְּאֶהְיֶה קֹדֶר כִּירְעִינָה שְׁלֹמֶה:
(ו) אֶלְתִּירְאוּנִי שְׁאֲנִי שְׁחֹרְחֹרֶת שְׁשֻׁזְפָּתִי הַשֶּׁמֶשׁ בְּנִי אֲמִי נְחֹרִיבִי שְׁמִלִי נִטְרָה אֶת־הַכְּרָמִים כְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי:

(ז) הִגִּידָה לִּי שְׂאֵהְבָה נִפְשִׁי אֵיכָה תִרְעָה אֵיכָה תִרְבִּיץ בְּצִהְרִים שְׁלֹמֶה אֶהְיֶה כְּעֵטֶלָה עַל עֲדָרֵי הַבָּרִיד:
(ח) אִם־לֹא תִדְעִי לֹךְ הִנֵּה בְנָשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעֶקְבֵי הַצֹּאן וְרַעֲלִי אֶת־גִּדְיָתְךָ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרָעִים:

(3) רש"י שיר השירים פרק א פסוק ה

(ה) שחורה אני ונאווה גוי' - אתם רעיותי אל אקל בעיניכם אף אם עזבני אישי מפני שחרות שבי כי שחורה אני על ידי שזיפת השמש ונאווה אני בחיתוך איברים נאים, אם אני שחורה כאהלי קדר המשחירים מפני הגשמים שהם פרוסים תמיד במדברות קלה אני להתכבס להיות כיריעות שלמה, דוגמא היא זו אומרת כנסת ישראל לאומות שחורה אני במעשי ונאה אני במעשה אבותי ואף במעשי יש מהם נאים אם יש בי עון העגל יש בי כנגדו זכות קבלת התורה, וקורא לאומות בנות ירושלם על שם שהיא עתידה ליעשות מטרפולין לכולן כמו שנבא יחזקאל (יחזקאל טז) ונתתי אתהן לך לבנות כמו (יהושע טו) עקרון ובנותיה:

(4) רש"י שיר השירים פרק א פסוק ו

(ו) אל תראני - אל תסתכלו בי לבזיון [כמו (שמואל א ו) כי ראו בארון ה']:
שאני שחרחרת - לפי שאין שחרותי וכיעורי ממעי אמי אלא על ידי שזיפת השמש שאותו שחרות נוח להתלבן כשיעמוד בצל:

בני אמי נחרו בי - הם בני מצרים שגדלתי בהם ועלו עמי בערב רב הם נחרו בי בהסתם ופתוים עד ששמוני:
נוטרה את הכרמים - ושם שזפתני השמש והושחרתי כלומר נתנוני ע"א אחרים וכרמי שהיה שלי מאבותי לא נטרתי, מצינו פרנסים נקראים במקרא בלשון כרמים שנאמר (הושע ב) ונתתי לה את כרמיה משם ומתרגמין ואמני לה ית פרנסהא וכן (איוב כד) לא יפנה דרך כרמים:

(5) תורה תמימה שיר השירים פרק א פסוק ה

שחורה אני ונאווה - שחורה אני במצרים שנאמר (יחזקאל כ') וימרו בי, ונאווה אני במצרים - בדם פסח ובדם מילה.
שחורה אני בים שנאמר (תהלים ק"ו) וימרו על ים, ונאווה אני בים שנאמר זה אלי ואנוהו. שחורה אני במרה שנאמר וילנו העם, ונאווה אני במרה שנאמר ויורוהו ה' עץ וישלך אל המים (עח). שחורה אני ברפידים שנאמר ויקרא שם המקום מסה ומריבה, ונאווה אני ברפידים שנאמר ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסיעט). שחורה אני בחורב שנאמר (תהלים ק"ו) יעשו עגל בחורב, ונאווה אני בחורב, שנאמר כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. שחורה אני במדבר שנאמר (שם ע"ח) כמה ימרוהו במדבר, ונאווה אני במדבר - בהקמת המשכן. שחורה אני במרגלים, ונאווה אני ביהושע וכלב. שחורה אני בשטים שנאמר וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות וגו', ונאווה אני בשטים שנאמר (שם ק"ו) ויעמוד פנחס ויפלל ותעצר המגפה [שם]:

שחורה אני ונאווה - שחורה אני בעין שנאמר (יהושע ז') וימעלו בני ישראל מעל בחרם, ונאווה אני ביהושע שנאמר (שם) ויאמר יהושע אל עכן שים נא כבוד לה' [שם]:

6) פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שיר השירים פרק א סימן ו

אל תראוני שאני שחרחרות. אומרת כנסת ישראל לאומות אעפ"י שאני נתונה תחת ידיכם בקצפו של השם אין אתם רשאים לראות, כענין שנאמר (זכריה א, טו) וקצף גדול אני קוצף על הגוים [השנאים] אשר אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה. וראה לדבר שכל המקטרג על ישראל לוקה, אין לך שהיה מחבב את ישראל יותר ממשה רבינו, ועל שאמר (במדבר כ, י) שמעו נא המורים נגזר עליו שלא יכנס לארץ. ישעיהו על שאמר (ישעיה ו, ה) ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב, כתיב ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה, גחלת לא נאמר אלא רצפה, רצף הפה שאמר גנאי על כלי (?). אליהו על שאמר (מלכים א יט, י) כי עזבו בריתך בני ישראל ואת מזבחתיך הרסו, הראה לו עוגת רצפים כל זה רוח הפה שאמר קטיגוריא על בני. מיד אמר לו השם (שם טז) ואת אלישע בן שפט תמשח לנביא תחתך, כביכול אי אפשר בנביאותך. אוי להם לאומות העולם כמה דינם גדול על מה שעושין לישראל. וכן הוא אומר (זכריה ב, יב) כל הנוגע בהם כנוגע בבבת עינו :

7) רש"י שיר השירים פרק א פסוק ז

(ז) הגידה לי שאהבה נפשי - עכשיו רוח הקדש חוזר ומדמה אותה לצאן החביבה על הרועה אומרת כנסת ישראל לפניו כאשר לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה צאנך בין הזאבים הללו אשר הם בתוכם ואיכה תרביצם בצהרים בגלות הזה שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא עת צרה לצאן :
שלמה אהיה כעטיה - וא"ת מה איכפת לך אין זה כבודך שאהיה כאבילה עוטה על שפה בוכיה על צאני :
על עדרי חבריך - אצל עדרי שאר הרועים שהם רועים צאן כמותך כלומר בין גדודי האומות הסמוכים על אלהים אחרים ויש להם מלכים ושרים מנהיגים אותם :

8) רש"י שיר השירים פרק א פסוק ח

(ח) אם לא תדעי לך - זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות צאנך את היפה בנשי' שחדל לו הרועה מלנהיג אותם :
צאי לך בעקבי הצאן - הסתכלי בפסיעת דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים טראצי"ט בלע"ז וכן הרבה במקרא (תהלים עז) ועקבותיך לא נודעו (ירמיה יג) נחמסו עקבך (בראשית מט) והוא יגוד עקב ישוב על עקביו ואותו הדרך לך :
ורעי את גדיתיך על משכנות הרועים - בין משכנות שאר הרועים שאת אצלם וזה הדוגמא אם לא תדעי לך כנסייתי ועדתי היפה בנשים בשאר אומות איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו בניך התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתך ושמרו משמרתך ומצותי ולכי בדרכיהם ואף בשכר זאת תרעי גדיותיך אצל שרי האומות וכן אמר ירמיה (ירמיה לא) הציבי לך ציונים שיתי לבך למסילה וגו' :

9) פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שיר השירים פרק א סימן ח

(ח) אם לא תדעי לך. משיבה רוח הקדש לישראל אם לא תדעי לך מה תעשי ואיכה זרעה אותך בימי הגלות, ואיכה ארביץ אותך בצהרים, בעיתי הצרות באחרית הזעם : צאי לך בעקבי הצאן. כלומר לך בדרך האבות, כשם שאברהם יצחק ויעקב בטחו בי ולא עזבתים ולא נטשתים, שנאמר (שם קה, יג) ויתהלכו מגוי אל גוי, לא הניח לאיש לעושקם (שם ד). עשי מעשיהם ותושעי : בעקבי הצאן. בהילוך הצאן, כמו (שם עז, כ) ועקבותיך לא נודעו : ורעי את גדיותיך. לאחר שתלכי בדרכיהם ותראי שבליהם שדרכו הצדיקים ותעשי כמעשיהם ותרעי את בניך, על משכנות הרועים. בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אז ינצלו מחבלי משיח, שנאמר (יואל ג, ה) והיה כל אשר יקרא בשם יי' ימלט. וכך אמרו ז"ל מה יעשה אדם וינצל מחבלי של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, והבל פיהם של תינוקות מגינה על ישראל בגלות לפי שאין בהם חטא : ודע כי הצאן מפרס פרסה לפניו ועקיביו שוסע, ומקום שדורכין ניכר מקום דריסת העקב, לכך נאמר בעקבי הצאן. והוא משל על הצדיקים שדרכיהם ניכרים, וכל הרוצה ללכת אחריהם ילך ויוושע. וכן אתה מוצא במלכי יהודה כל שהלך בדרך דוד הקדוש ברוך הוא עזרו. הקדוש ברוך הוא מזהיר את ישראל ללכת בדרכי אבותיהם הצדיקים כדי שיוושעו.